וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתב בה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי סבר רבינא למימר היינו דריש לקיש א"ל רב נתן בר אמי הכי אמרינן משמיה דרבא כל כי האי גוונא חיישינן לב"ד טועין אמר רב נחמן בר יצחק אי כתב בה בי דינא תו לא צריך ודילמא בית דין חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף דכתב ביה בי דינא דרבנא אשי ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דכתיב בו (ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי ת"ר אמר להן אחד אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין אין בידו ליטלן לא אמר כלום הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימין אם כמערים לא אמר כלום הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה *ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: **שנים אומרים זכאי כו':** מיכתב היכי כתבי ר' יוחנן אמר זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין (ופלוני ופלוני מחייבין) רבי (אליעזר) אמר מדבריהן נזדכה פלוני מאי בינייהו איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדייהו דלמאן דאמר זכאי משלם ולמאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייבין לא משלם ולמ"ד זכאי משלם לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה למ"ד זכאי משלמי למ"ד פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייבין לא משלמי ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרו ליה אי לאו את בהדן לא הוה סליק דינא מידי אלא איכא בינייהו משום לא תלך רכיל בעמך רבי יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני פלוני מחייבין משום דמיחזי כשיקרא ור' אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר הלכך כתבי הכי מדבריהם נזדכה פלוני: **גמרו את הדבר היו מכניסין כו':** למאן אילימא לבעלי דינין התם קיימי אלא לעדים כמאן דלא כרבי נתן דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו לא לעולם לבעלי דינין ורבי נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר (גמרו את הדבר מכניסין אותן כו') והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים ההיא דלא כרבי נתן גופא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה במאי קמיפלגי איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא סברא אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ומנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואידך אמנה בעלמא תרווייהו קמסהדי ואיבעית אימא קרא דכתיב והוא עד או ראה או ידע ותניא ממשמע שנאמר לא יקום עד איני יודע שהוא אחד מה תלמוד לומר אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד ואפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרווייהו כחד ואידך והוא עד או ראה או ידע מ"מ: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהן כאחד ר' נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו. במאי קמיפלגי איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא אב"א סברא מר סבר עד אחד כי אתי לשבועה אתי לממונא לא אתי ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי אלא מצרפינן להו הכא נמי ליצרפינהו ואיבעית אימא קרא אם לא יגיד ונשא עונו

ודכולי

וכל לישני דבי דינא. כל דבריהם היו כתובין בלשון ב"ד ולא היו חתומין אלא שנים: **ולא הוה כתיב ביה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי.** כדאמרינן בכתובות (דף כב.) כשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם: **היינו דריש לקיש.** דאמר [כט:] חזקה אין ב"ד כותבין שטר אלא כדת וכהלכה והני וודאי תלתא הוו: **לבית דין טועין.** סבורין שיהו שנים כשרים לדון: **בי דינא.** הכל יודעין שאין שנים קרוים ב"ד: **בי דינא דרבנא אשי.** דאינהו ודאי ידעי שאין ב"ד קרויין בשנים: **ואמר לן רבנא אשי.** לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא נוח לפחות משלשה לכתוב. והאי דנקט רב אשי לפי שבית דינו היה ראש בימי רבינא ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי כדאמרינן התם בהשוכר את הפועלים (ב"מ פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ובימיו נאמרו דברים הללו והוקבעו בגמרא: **בבית לא אמר כלום.** אינו נאמן לפי שאין בידו ליטלן: **בשדה דבריו קיימין.** דמה לו לשקר אם רוצה נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד עליו: **אם כמוסר.** אם נראה להם כמוסר דבריו לבניו באמת בלשון צוואה: **כמערים.** שהוא מתיירא שלא יטלם בחייו או שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על ילפותיו: **שהניח לו אביו.** ולא אמר להו היכן הם: **בעל החלום.** שר המראה חלומות בלילה: **כך וכך הם.** מגיד לו כמה יש: **לא מעלין כו'.** ויכול להוציאם במקומן: **מיכתב היכי כתבינן.** פסק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים: **זכאי.** פלוני: **מדבריהם נזדכה.** משמע שהיה מחלוקת ביניהם ומתוך דבריהם נזדכה: **לשלומי איהו מנתא בהדייהו.** אם טעו השנים וחייבין לשלם מביתם פליגי הנך רבנן בדיין השלישי אם ישלם חלקו עמהם: **מאן דאמר זכאי.** כתבינן ולא כתבינן פלוגתייהו דקסבר כולם שוין ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא הוה איהו בהדייהו בתרי לא הוה מיפסיק דינא: **לשלומי אינהו.** לבעל הדין חלקו של דיין שלישי: **למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין כו' לא משלמי.** דלהכי כתבינן פלוגתא בהדיא לאודועי דבתרי נגמר דינא ולא קיבלו עלייהו כולי דינא: **התם קיימי.** דהא לא קתני מתני' שיוציאום לאחר ששמעו דבריהם: **עד שיראו שניהם כאחד.** את העדות. ולקמן יליף טעמא: **אין עדותן מתקיימת בב"ד.** לפסוק הדין על פיהם: **עד שיעידו שניהם כאחד.** וסתמא היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה: **לימא דלא כר' נתן.** דהא מתני' קתני דלעיילינהו לסהדי משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה: **ור' נחמיה היא.** דאמר בשעת משא ומתן הוו מפקי להו לבעלי דינים: **במאי קמיפלגי.** ת"ק ור' יהושע(א): **אמנה דקא מסהיד האי כו'.** זה אומר בפני הלוהו מנה וזה אומר בפני הלוהו מנה זה לא ראה של זה נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד: **ואידך.** מ"מ תרווייהו מסהדי דמנה קא רשי ביה: **והוא עד.** והאי קרא בשני עדים משתעי לגבי קרבן שבועת העדות דאילו השביע עד אחד ולא העידו פטור: **דתניא ממשמע שנאמר כו'.** עד אחד משמע: **ואפקיה רחמנא בלשון חד.** דכתיב והוא עד: **לשבועה אתי.** עד אחד אינו מחייבו ממון אלא שבועה הלכך כשהעיד זה יחידי וזה יחידי לא שייכא תורת ממון בעדותן ולא מצרפינן להו דהא לאו לאוקמי ממונא אתו:

ודכולי

ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל ס"ל. כשמואל קי"ל כדפירש' בריש מכילתין (דף ג:) וה"פ כשמואל בעלמא ס"ל באודיתא שכתבו בהודאה בשנים בלא קנין וכזה אין הלכה כמותו כדאמר לעיל הודה בפני שנים קנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין: **כל שאין בידו.** ליכא למימר דלהמניה במיגו דאי בעי שתיק דאין זה מיגו דאי שתיק מנחי התם ולא יבא ליד פלוני: **ואם כמוסר דבריו קיימין.** אין שייך כאן שלא להשביע את בניו: **משום דמחזי כשיקרא.** ומשום לא תלך רכיל אין כאן:

נעלות

[illegible]

מסורת הש"ס

א) [כתובות כא. וש"נ], ב) לעיל ג. ה: לקמן פז: כתובות כב., ג) רש"ל מ"ז, ד) [תוספתא מ"ש פ"ה], ה) [תוספתא מ"ש פ"ה ע"ש], ו) הוריות יג: [גיטין נב.], ז) [צ"ל ופלוני מחייב], ח) [צ"ל אלעזר], ט) [ס"א ופלוני מחייב], י) [גיטין לג:] כתובות סו: ב"ב לב. קסה. [תוספתא פ"ה], כ) רש"ל מ"ז, ל) [ברכות ד: וש"נ], מ) [סוטה ב: לא:], נ) [ויעלום. רש"ם], ס) [במשנה ממקומן], ע) ולא העיד כצ"ל [רש"ל ועי' רש"ם], פ) [ד"ה לרבנן],

תורה אור השלם

1. לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט טז
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
3. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

גליון הש"ס

גמ' ואמרו דברי חלומות. עי' תשובת תשב"ץ ח"ב סי' קסה: שם כי אתי לשבועה אתי. ע' טורי אבן פ"ב דר"ה כב ע"ב ד"ה ומכשיר:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במאי וכו' ור' יהושע ב"ק הס"ד:

מוסף רש"י

בית דין חצוף. שעברו על תקנת חכמים (לעיל ג.). עד שיראו שניהם כאחד. את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו (כתובות כו:). אפילו בזה אחר זה. אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני הלוהו ממנו. דמכל מקום אמנה קא מסהדי, ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, והוי לגבי מנה חד עדות (רשב"ם ב"ב לב.). ואין עדותן מתקיימת. להתקבל בב"ד ואפילו ראו שניהם כאחד, ופלוגתא אחריתי היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה (כתובות כו:). עד שיעידו שניהם כאחד. בפני ב"ד (רשב"ם ב"ב לב.). ממשמע שנאמר לא יקום עד. ולא נאמר עדים, איני יודע דאחד קאמר, אלא מדאצטריך למיכתב אחד, משמע, דלעיל אלא לשון עדות ושם שנים (סוטה ב:).

עין משפט נר מצוה

פו א ב מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הלכה ד' סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:

פז ג מיי' פ"י מהל' זכיה הלכה ו (ומיי' פ"ו מהלכות מעשר) סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ח:

פח ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס עוד בב"ב דף רמ:]:

פט ה מיי' שם הלכה ז (ופ"ו מהל' מעשר שני הל"ו) טוש"ע שם סעי' ט:

צ ו טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ג בהג"ה ועיין בטור:

צא ז מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין לח טוש"ע ח"מ סי' יט סעיף ב:

צב ח מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ו:

צג ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

צד י מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ט סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' יט סעיף א:

רבינו חננאל

דכל אודיתא צריך למימר להו לסהדי כתובו וההוא אודיתא דהוה כתיבה דוכרן פתגמי וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתיב במותב תלתא כו' ואסיק' כל כי האי גוונא חיישינן לב"ד טועין ואי כתיב בה אמר לן פלוני או אמרנו לפלוני דברים מוכיחין כי ג' היו לא חיישינן לב"ד טועין. אמר אחד ראיתי אביכם שהטמין מעו' בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין. כללו של דבר כל שבידו ליטלן כגון השדה שאלו רצה ליטלם היה יכול ליטלן דבריו קיימין כל שאין בידו ליטלן לא אמר כלום. ירושלמי ר' אסי בשם ר' יוחנן אם היה מתכוין למסור להן עדות ערותן קיימת. הרי שראו אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל. אמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו הן אם כמערים הרי הן שלהן וכן הלכה. הרי שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח לו אביו. בא בעל החלום וא"ל כך וכך הן ובמקום פלוני הן. זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: מתני' היו מכניסין את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונים נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי כיצד כותבין ר' יוחנן אמר יצא פלוני זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייבין ר' אלעזר אומר מדבריהם נזדכה פלוני. ואמרינן [מאי] בינייהו ואתו למימר איכא בינייהו